

CENTRO EUROPEO DI STUDI TRACI

Anul XVII. Nr. 161

Aprilie 1988

Noi Tracii

00187 - Roma, Foro Traiano 1/A

Tel. (06) 679.77.85

GEOGRAFIE ȘI GEOGRAFI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA

de S. MEHEDIŢI

Continuăm seria de texte cardinale pentru înțelegerea istoriei neamului românesc. De data aceasta, va fi vorba de S. Mehedinți, aproape și pe nedrept uitatul S. Mehedinți... L-au uitat în primul rând editurile românești... Slavă Domnului că ne putem permite să uităm de asemenea oameni, de asemenea autori... Oare acesta să fie motivul pentru care alții ca ei se ivesc tot mai rar?...

Publicăm astfel un fragment, cuprinzând concluziile, dintr-o lucrare apărută în 1938, deci printre ultimele, ale celui care a fost geograful român cu orizontul spiritual cel mai larg, cel mai cuprinzător. Intitulată Geografie și geografi la începutul secolului al XX-lea, între paginile 119 și 133 cartea lui S. Mehedinți face acest memorabil sumar al istoriei naționale. Memorabil chiar și în neajunsurile sale (cf. punctul 12, de pildă). (I. Coja)

Datoria cea dintâi, pe care a împlinit-o la noi geografia, a fost așa dar să ajute istoria, dar nu ca o *ancilla*, ci ca o știință pozitivă, dând descrierilor istorice un substrat mai adânc și mai larg. - Înșirăm aici câteva fapte ușor de constatat:

1. Cel dintâi fapt mai însemnat pentru a înțelege viața poporului nostru este însăși *poziția* țării. Bătrânul cronicar Ureche spuse de multă vreme că noi suntem așezați «în calea răutăților». Dar acest calificativ etic nu căpătase adâncirea cuvenită. Scriitorii mai noi ne vorbeau și ei de «colțul furtunilor», dar mai mult ca o figură literară, iar geografii erau mândri să înșire la gimnaziu longitudinea și latitudinea după grade, minute și secunde.

Era deci necesară o analiză mai amănunțită a faptelor. Ea s-a făcut de repetate ori la curs, iar rezultatele au fost expuse în diferite ocazii.(1) S-a arătat că, începând cu scoarța și sfârșind cu fapte de caracter climatologic, antropogeografic, etnografic, istoric și geopolitic suntem îndreptățiți să considerăm istmul ponto-baltic ca adevăratul hotar între Europa și Asia. Pământul românesc se află prin urmare la marginea continentului european, în fața nomazilor Asiei și a Hyperboreilor, iar Românii sunt un *Randvolk*, adică o «strajă» așezată în cel mai înaintat bastion al Europei. În acest chip, vechea formulă cu «calea răutăților» sau «colțul furtunilor» a căpătat o justificare analitică.

2. În legătură cu acest capitol de geografie fizică și antropogeografie, a venit și caracterizarea celor trei secțiuni ale Nistrului. - Ca exemplu de descriere neștiințifică, Davis alesese tocmai valea Nistrului. Prezentând studenților teoriile morfologului american, era firesc să înlocuim vechea descriere enumerativă cu una explicativă. «Tranșeea» secțiunii mijlocii a fluviului a fost pusă în relief cuvenit față de albia *tânără* din depresiunea galițiană și de lunca largă și inundabilă a Nistrului-de-jos. - Astfel s-a justificat și mai deaproape rolul antropogeografic al Nistrului, ca hotar al Moldovei, spre istmul ponto-caspic și spre lumea semi-asiatică ce începe la răsărit de Nistru.

3. A urmat apoi o imagine mai exactă cu privire la relieful sistemului carpatic. - În urma unei false comparații a Carpaților cu o «coloană vertebrală» (comparație născocită de un străin, Hugo Grothe, dar întrebuintată și de unii Români), concepția despre orografia României suferise o gravă deformare. Imaginea dominantă era aceea a unei «catene» și deci a unei simetrii, ca la orice coloană vertebrală. Realitatea e alta: Carpații nu-s ceva geometric, cu două laturi simetrice. Atât structura geologică a scoarței, cât și aspectul morfologic, adică relieful și toate fenomenele legate de el, resping această nefericită caracterizare. Sistemul Carpaților seamănă mai degrabă cu o cetate cu mai multe bastioane. Iar lucrul acesta are o mare însemnătate. *Forma* e o categorie de care se leagă multe urmări: și fizice, și etnografice, și istorice. De pildă, în urma acelei imagini false, se ivise erezia că adevărata graniță a Ungariei trebuie să urmeze linia Carpaților meridionali și orientali, iar întinderea statului român în 1919, spre apus de această linie, să fie privită ca ceva cu totul nefiresc.

În locul acelei comparații șchioape, am arătat că, încă din vechime, cei nepreveniți au văzut Carpații sub aspectul unei cununi (*corona montium*); am subliniat apoi marea întindere a Munților Apuseni care nici ei nu merită numele de catenă, ci sunt ca o largă cetate, care ar putea umplea, ea singură, toată depresiunea centrală a Transilvaniei. Tot în legătură cu dimensiunea lățimii, am relevat marea dezvoltare a «plaiurilor», un element topografic care s-a impus, cum arată chiar terminologia populară și vechile împărțiri administrative (vătaful plaiurilor). În sfârșit, am apăsat mai ales asupra însemnătății deosebite a depresiunilor în peisajul carpatic. Alături de cele «subcarpatice» care impresionaseră ochiul geologilor, am arătat însemnătatea și mai mare a celor «intra-carpatic», considerate ca unități teritoriale

chiar de intuiția și toponimia populară (Hațeg, Loviștea, Vrancea, Groapa Dornelor, Maramureșul etc.). Înlăturând așa dar din fisionomia Carpaților acea trăsătură caricaturală (șira spinării), am dat fiecărei regiuni individualitatea cuvenită și rolul său antropogeografic. - Astfel, viața poporului român, în loc de a mai fi raportată în chip unilateral la o catenă (și anume la rolul ei negativ, de a *despărți* pe Români, cum zicea Xenopol și alții), ea a rămas să fie normal legată: de *munte*, de *podiuș*, de *dealuri*, *câmpii* și de *luncile* împădurite, adică de plastica reală a ținuturilor carpatice și pericarpatică. În deosebi, s-a atras luarea aminte asupra depresiunilor ca «centre de acțiune» antropogeografică, etnografică și istorică. Dând ca exemplu Vrancea, a cărei individualitate s-a afirmat până în timpurile mai nouă, s-a putut dovedi că formele cele mai arhaice ale vieții autohtone sunt legate în deosebi de «depresiunile» dintre munți, iar restul pământului românesc(2) - mai ales câmpia - a rămas ca o largă scenă, unde mișcările, și deci amestecul de populație, au fost mult mai libere.

4. Din intuiția mai exactă a reliefului carpatic și din caracterizarea mai dreaptă a poziției sale, ca «cetatea cea mai înaintată (spre răsărit) a Europei, în fața stepelor ponto-asiatice», a rezultat înlăturarea câtorva erori tradiționale:

a) Geneza elementului etnic legat de Carpați și împrejurimile lor n-a mai fost pusă în legătură cu o *plantatio* (termen atât de plăcut latinistilor)(3), adică cu o simplă colonizare din secolul al doilea după Christos, ci cu vechiul substrat preistoric. Ca să poată afirma despre Traian că «ne este părinte», istoricii transilvăneni admiteau nimicirea totală a Dacilor. Pieirea unui mare popor - foarte civilizată și foarte cult - locuind o vastă regiune de vreo 300.000 kmp este pentru geograf și etnograf nu numai neadmisibilă, ci de-a dreptul o erezie științifică. O privire cât de sumară asupra fapturii pământului carpatic și pericarpatic arată ori și cui, întregi regiuni, în care stăpânirea romană nici n-a atins, necum să copleșească, ba chiar să nimicească elementul autohton. Maramureșul, Carpații nordici (unde Dacii se învecinau cu Germanii și Slavii), Carpații răsăriteni cu atâtea culmi paralele, acoperite de păduri virgine, precum și părțile de miazănoapte ale podișului moldovenesc, pe care Ptolemeu înșiră *dave* până în bazinul Nistrului, n-au fost niciodată colonizate de Imperiul Roman. Aci Dacii au trăit liberi în tot timpul ocupației romane, uneori făcând și invazii în imperiu; iar viața acestor Daci este o prelungire a celei preistorice, cum cred acum și unii antropologi (Pittard).

Concluzia acestui fel de a vedea, adică a unei continuități a elementului autohton până în neolitic (dovadă ceramica), nu putea fi decât una: înlăturarea aceluia ieftin leit-motiv al «tineretei poporului român» - o formulă a cărei banalitate nu e întrecută decât de falsitatea ei.

b) O a doua eroare urma să fie înlăturată acum de la sine: romanismul pur al poporului nostru. *Dacismul* a ieșit și a trebuit să iasă la iveală, după cum aiurea vechiul element galic și iberic au scăpat de ignorarea în care căzuse. Geografia și etnografia nu numai că nu se împacă cu dispariția autohtonilor, dar ajută și în sens pozitiv demonstrarea continuității lor. Morfolo-

gia Carpaților și în deosebi marea dezvoltare a *plaiurilor*, ca mijloc de existență în timpul verii, și a *depresiunilor*, ca mijloc de adăpostire și de trai, atât vara, cât și iarna, explică suficient stabilitatea așezărilor autohtone. - Marele număr de așezări preistorice, care abia acum încep a fi explorate prin săpături, precum și nivelul superior al civilizației (Cucuteni) sunt dovezi că masa etnică din regiunea Carpaților nu trăia hoinară, ci strâns legată de pământul ei. - Pentru geograf și etnograf, blocul de populație relevat aci de Herodot, cu specificarea că numai furnicarul din India îi era superior, nu este un amănunt întâmplător, ci era ceva *firesc*, adică o urmare a condițiilor optime de *trai înlesnit* și de *statornicie* în toată regiunea carpato-danubiană. Geograful și etnograful reconstituind peisajul arhaic (când codrul carpatic se cobora din Carpații Argeșului până la mare, în golful Balcicului), găsește că populația autohtonă, legată de *plaiuri*, de *poenele* presărate în păduri și de *luncile* atât de favorabile pescuitului și culegerii directe din natură, avea aci condițiuni în adevăr favorabile nu numai spre a trăi, dar și spre a fi apărată de năvălirile nomazilor din stepele ponto-caspice. - Astfel, *dacismul* care era pentru unii un fel de intuiție poetică, iar pentru alții o sugestiune filologică, pentru geograf și etnograf se impunea ca o *concluzie izvorâtă din fapte concrete*. În loc de o pură origine romanică, geneza poporului din Carpați trebuia deci să țină seama de cele două elemente decisive: dac și roman, adică de o gloată daco-romană ca substrat etnic al poporului român, după cum Gallo-Romanii de pildă sunt considerați ca substratul adevărat al Francezilor de azi.

c) Alături de însemnătatea dată reliefului, a fost subliniată în chip cu totul deosebit și *însemnătatea Codrului*. S-a atras luarea aminte asupra faptului semnificativ că Românii sunt singurul neam care a făcut din *frunză* un instrument muzical predilect. - Invocația atât de obișnuită: «frunză verde», ca motiv liric, este destul de caracteristică prin ea însăși; dar frunza, ca instrument muzical, îi dă și mai multă valoare documentară, pentru a explica o lungă civilizație și cultură legată de poenile codrilor carpatici și pericarpatici, *mai icumenici, acum două-trei mii de ani, decât toți codrii Europei de mijloc* și neasemănat mai favorabili vieții decât codrii nordici (adică taigaua siberiană, prelungită până în țările băltoase de lângă Baltica și Marea Nordului).

d) Însăși întinderea romanității în Carpați și împrejurimi începu a fi altfel concepută. Departe de a fi fost o *plantatio*, ea se prezintă mai degrabă ca o seculară infiltrare, în care războaiele joacă rolul unor crize episodice... Cel dintâi fapt impresionant în această ordine de idei fu o mărturisire găsită la Velleius Paterculus. Ca aghiotant al lui Tiberiu, acest istoric a cunoscut bine starea lucrurilor la Dunăre, unde moștenitorul lui August avusese un rol atât de însemnat. Constatarea la fața locului că încă de la începutul erei creștine (adică cu un secol înainte de Traian) limba latină era vorbită și chiar scrisă de locuitorii Panoniei(4), ne arată că romanizarea Daciei a fost un fenomen de *lentă penetrație a limbii și culturii romane*, iar războaiele lui Traian sunt doar episodul final. - Procesul acesta, legat în mare parte de relațiile comerciale pe

valea Savei și a Dunării, ne ajută să înțelegem ocuparea Daciei de Romani, ca ceva analog cu lunga romanizare a Iberiei și a Galiei, unde nimeni n-a afirmat până azi nimicirea elementului autohton - cu toată lungimea și asprimea războaielor purtate de Roma în acele țări.

e) O altă idee antropogeografică, subliniată la curs, cu toată energia, a fost *negarea caracterului catastrofal al năvălirilor barbare* în Europa. - Pentru geograf și etnograf, invaziile sunt un fenomen planetar, adică se întâlnesc în toate continentele și în toate epocile. Africa a suferit mulțime de năvăliri, începând cu a Negrilor mari, până la Arabii care, venind din spre nord, au trecut Sahara, spre Sudan și Burii porniți din spre sudul continentului spre nord. În Asia, la fel : constatăm o mare năvălire a oamenilor albi (Arieni) peste cei de rasă neagră (Dravidieni); a populației galbene peste vechea rasă Aino, rămasă azi numai în câteva insule ale arhipelagurilor din răsărit; apoi repetatele năvăliri ale Mongolilor din stepele Asiei centrale, atât spre nord, înspre Taiga și Tundra, cât și spre sud (către China, India și Iran) și, în sfârșit, spre apus, către Europa. Asia ne apare deci ca un fel de viespar. La fel, America: Pieile-Roșii venind dinspre sud strâmtorează pe Eskimoși; Aztecii, din contră, pornesc spre sud, Irokezii și alte neamuri din regiunea Marilor Lacuri erau în continuă fierbere; Karaibii împânzesc Mediterana americană, Aruakii ajung din Brazilia până în Haiti, Patagonii, Ona... mișcări și iarăși mișcări. Nu mai vorbim de cele din Europa, cunoscute chiar din descrierile destinate tineretului: Celții, pornind din apusul continentului, ajung până în Asia-Mică (Galatia), până în fundul Peninsulei Balcanice, spre sud, și până la Nistru și gurile Dunării (*Noviodonum*). Cu patru secole înainte de era creștină, Galii ocupă Roma; după două secole, năvălirea se repetă, iar Cimbrii și Teutonii, roind de la nord spre sud, ajung până la țărmul Mediteranei, în plină înflorire a republicii romane. Tot așa, Bastarnii, coborând din regiuni neospitaliere, pătrund de mai multe ori în Peninsula Balcanică, pregătind chiar o invazie spre Roma, întocmai ca și Galii (i-a împiedecat doar un accident dinastic). Cât despre Sciți, este de prisos să mai amintim că încă din secolul al VII-lea a.Chr., cetele lor s-au resfirat întâmplător și spre bazinul Dunării de jos, cum era și firesc pentru niștenomazi.

Așa dar, cu drept cuvânt, pentru geograf, năvălirile sunt un fenomen obișnuit; pentru etnograf, ele n-au nimic catastrofal. A începe în istoria Europei o perioadă nouă, din cauza năvălirilor, este o exagerare a perspectivei. Goții n-au fost cu nimic mai feroși decât alți năvălitori. Din contra, putem spune că secolul gotic a fost pentru Dacia destul de blajin. Nici cel hunic n-a fost mai grozav. Atila, o mare personalitate, purta grijă până și de înlesnirea relațiilor comerciale între populațiile de pe malurile Dunării. Priscus ne-a lăsat despre acel moment unele amintiri aproape idilice. Epoca gepidică, de asemenea, n-a însemnat o catastrofă pentru lumea din Carpați și nici chiar epoca Avarilor. Cel din urmă val asiatic, invazia Tătarilor (cu toată jelania literară din *Carmen miserabile*), n-a avut pentru Europa urmările unui potop, iar pentru noi, Români, au fost pe alocurea chiar o norocire: pe

de o parte i-a frânt pe Unguri, pe de altă parte, năvălitorii aceștia, deprinși de multă vreme a strânge birul după catastif (metodă împrumutată de la Chinezii atât de civilizați) s-au ajutat cu knezii noștri pentru încasarea dărilor. -Nici urmă de catastrofă etnică.

Prin urmare, și *nimicirea Dacilor*, și *părăsirea Daciei de întreaga populație daco-română*, și *catastrofa invaziilor barbare* sunt, din punct de vedere geografic și etnografic, un simplu abuz de terminologie. Lucrul se explică în mare parte prin retorica celor ce scriau istoria, cu gândul de a o citi în *forum* (Am. Marcellinus) și a mișca pe auditori, în felul cum îi mișcă teatrul. Geograful privește însă cu o egală indiferență și descrierile dramatice, ale celor ce amestecă istoria cu romanul, ca și exagerările arheologilor care se gândesc la invazii și catastrofe, de câte ori săpăturile dau de cărbuni și cenușă. Pentru antropogeograf și etnograf, cine vrea să lege de orice invazie ideea unei schimbări a populației autohtone, trebuie mai întâi să dovedească două lucruri: pe o suprafață considerabilă să ne arate cât mai multe resturi antropogeografice (necropole) din care să rezulte în adevăr prefacerea populației; al doilea, să ne arate cu *teste* de civilizație (documente privitoare la îmbrăcăminte, locuință, arme, unelte etc.) că peste elementul autohton s-a suprapus într-adevăr un alt element etnic. Altfel, cu un vas găsit în mijlocul Bărganului, cu câteva «aplice» de căpestre, găsite în Oltenia... și alte câteva resturi sporadice, nu se poate dovedi o «invazie» de însemnătate etnografică. - Pentru geograf și etnograf, singură «masa» este un caracter destul de probant.

NOTE

1. Vezi în deosebi: *România, Le Pays et le peuple roumain, Cadrul geografic al poporului român, Der Zusammenhang der rumänischen Landschaft mit dem rumänischen Volke, Die geopolitische Lage Rumäniens*, etc.

2. Tot ca fapte de interes morfologic, a fost relevată tinerețea Siretului față de Prut și Nistru, «poarta de la Bucecea», ca posibilitate de captare spre răsărit, către valea mai adâncă a Prutului etc. - Apoi, în «Climatul dacic» (comunicare la Academia Română) s-a atras atenția asupra dealurilor Moldovei, cu numele «Dealul Morii», un nume legat de frecvența vântului de est și nord-est, care explică zona de răspândire a morilor de vânt. Ca o consecință a climei s-a atras luarea aminte și asupra râurilor cu caracter de *fiumare* (seci peste vară). - Cele numite *sohodol* sunt legate de rocă și, uneori, chiar de dislocări ce permit pierderea apei în adâncime. Alteori mai multe cauze lucrează convergent. (Putna seacă).

3. «O mare parte din Romanii *plantați* aci de Traian...». *Istoria Ardealului* de Ion M. Moldovanu, Blaj, 1866, p. 15.

4. *In omnibus autem Pannoniis...*

(Va urma)

ISTORIA ANTICĂ ÎNTRE ENIGMĂ ȘI MIRACOL (în loc de concluzii)

de J.C. DRĂGAN

În numerele 156 - nov.1987, 157 - dec.1987 și 158 ian.1988 ale revistei «Noi Tracii» s-a publicat, sub semnătura noastră articolul *Istoria antică, între enigmă și miracol*, care este, de fapt, un capitol din lucrarea *Istoria multimilenară a poporului român*, pe care am publicat-o în anul 1983, în limba franceză și în 1986 în limba română.

Am preluat atunci, când a fost discutată problema retragerii aureliene, punctul de vedere al marelui nostru arheolog Vasile Pârvan, arătând că era imposibil ca un popor întreg, foarte numeros (un milion de suflete) să poată fi mutat din Nordul în Sudul Dunării, fără ca să lase urme. Urmărind problema demografică, foarte importantă pentru istoria Daciei, am ajuns însă la rezultate surprinzătoare, care vin să corecteze vechile ipoteze în legătură cu densitatea și numărul locuitorilor Daciei. Am luat ca bază de pornire recensămintele făcute în anul 28 și 8 înainte de Hristos și cel din anul 8 A.D. Din aceste recensăminte rezultă că populația Imperiului Roman număra 65.000.000 de locuitori. Evident, nu este vorba de o cifră fixă. Populația a scăzut uneori, din cauza epidemiilor, iar alteleori a crescut. Pornind însă de la aceste cifre de bază și raportând-o la situația demografică din zilele noastre, am descoperit coeficientul 1:4. De exemplu, Italia avea atunci 36 milioane, astăzi are aproape 60 de milioane; Hispania 9 milioane atunci, 36 milioane azi; Gallia 12 milioane, acum 53 milioane (fără să calculăm sporul artificial de 2-3 milioane de Arabi și de negri).

Reiese, așadar, că populația de azi este, în medie, de patru ori mai mare ca în vremea lui Augustus.

Pentru provinciile Raetia, Pannonia, Odrisia și Dacia nu avem date demografice, dar, aplicând coeficientul 4 credem că putem să avem cu aproximație numărul populației acestora în antichitate. De exemplu, Dacia, inclusiv provincia răsăriteană dintre Prut și Nistru, numără astăzi peste 24/28 milioane de locuitori. Împărțind la 4, înseamnă că, în anumite momente, ea număra în antichitate 6-7 milioane de locuitori.

Sistemul nostru este confirmat de rezultatul cercetărilor istoricului odris Alexander Fol. Pornind de la date care amintesc unele efective militare ale regatului Odrisiei, Alexander Fol este de părere că aceasta avea un număr de 2.400.000 locuitori (Bulgaria are astăzi 8 milioane).

Ținând seama de aceste cifre, afirmațiile lui Criton, medicul lui Traian, potrivit cărora 500.000 de Daci au fost luați prizonieri, nu ni se mai pare exagerată, ci, dimpotrivă, confirmată. Dacă Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, guvernatorul Moesiei, strămută, în sudul fluviului 100.000 de Daci,

numai din regiunile aflate în nordul gurilor Dunării, atunci era posibil ca din toată Dacia să se ridice la 500.000.

Pe de altă parte, în judecarea situației demografice a provinciilor care țineau de Imperiul Roman nu trebuie să ne lăsăm influențați de dezastrul economic și demografic provocat de trecerea unor călăreți sau triburi, mai ales în Dacia, în secolele IV-XIII. Urme arheologice și lingvistice n-au rămas. În schimb, năvălitorii s-au așezat în Italia, Galia și Spania.

Pornind de la aceste observații, o evaluare a populației dacice trebuie făcută ținându-se seama de coeficientul 4, care se aplică și se verifică atunci când se ia în calcul starea demografică a unor provincii romane.

Cât privește numărul barbarilor migratori, noi am arătat în lucrările noastre și o afirmăm și în *Mileniul imperial al Daciei*, volumele II și III, că nu poate fi vorba decât de populații nomade de 20.000 - 30.000, care nu au depășit, în cel mai numeros caz, ca acela al Goților, cifra de 200.000 suflete - bărbați, femei, copii și bătrâni. De aceea, aceste populații n-au putut juca un rol determinant în istoria locurilor tranzitate temporar de ei, iar când s-au așezat, până la urmă au fost asimilați de autohtoni.

IORDANES ȘI ISTORIA TRACILOR (II)

de MANOLE NEAGOE

IDENTIFICAREA GEȚILOR CU GOȚII

Interesul pe care-l reprezintă *Getica* pentru istoria Tracilor s-a datorat confuziei, deliberate sau nu, dintre cele două etnonime atât de apropiate fonetic - get și got. Datorită acestei confuzii, o parte din istoria Geților ni s-a păstrat în opera lui Iordanes, scrierea lui devenind un izvor dintre cele mai interesante pentru cunoașterea trecutului îndepărtat al strămoșilor noștri.

Apropierea dintre cele două etnonime nu-i aparțin lui Iordanes, chiar dacă *Getica* va fi sursa principală pentru mulți scriitori din epoca medievală care vor prelua informațiile așa cum le-a transmis el.

Sursele evreiești îi consideră pe Sciți ca urmași ai lui Magog, fiul lui Iafet. Iordanes, referindu-se la începuturile neamului Goților, îl citează în acest sens pe Iosif Flavius. Acesta i-a socotit pe Sciți ca urmași ai lui Magog, descendență împrumutată de scriitori creștini ca Sfântul Ieronim sau Ambrozie⁹.

Dacă între got și get există asemănări fonetice, nu același lucru se întâmplă atunci când este vorba de Sciți și Goți. De data aceasta identificarea Sciților cu Goții își află originea în tendința unor scriitori de a antichiza, numind popoare contemporane lor, cu nume pe care le-au avut alte populații mai vechi, dar care au locuit același spațiu geografic. Comunitatea habitatului stă la baza confuziei got-scit și o asemenea confuzie devine curentă începând cu secolul al III-lea al erei noastre. Dexip, care a trăit la Atena în secolul al III-lea, scrie o lucrare *Sciticile*, de fapt o istorie a Goților. La Dexip se întâlnește informația potrivit căreia Sciții atacă, în anul 248, Marcianopolul. Tot ei sunt aceia care asediază Filipopole, în același an, și în 251 poartă lupte cu împăratul Decius, ucis, împreună cu fiul său, la Abrytos.¹⁰ Dexip arată că Sciții despre care vorbește el sunt Goți.¹¹

Eusebiu din Cezarea, în *Istoria Bisericească*, referindu-se la luptele dintre Constantin cel Mare și Goți, spune că împăratul a adus sub jugul său pe Sciți și pe Sarmați.¹² Același lucru îl afirmă și Iulian Apostatul atunci când se vorbește despre luptele purtate de Constantin cel Mare și fiul acestuia Constantius cu Goții.¹³

Themistios, sofist care a trăit în secolul al IV-lea, îi numește și el Sciți pe Goți, deși uneori le spune Goți. Împăratul Valens poartă titlul de *Goticul*, iar Teodosie ia titlul de *Germanicus* și *Sarmaticus*, în 381.¹⁴ În *Historia Augusta*, Goții sunt amintiți cu acest nume, dar li se spune și Sciți. Eunapios, în a doua jumătate a secolului al IV-lea, Philostorgios și Zosimos, în secolul al V-lea, fac confuzia scit-got.¹⁵ Până la Iordanes se crease în această privință o tradiție bogată încât el nu face altceva decât să împrumute de la antecesorii săi o confuzie care îi convenea din moment ce, pe baza acesteia, se putea vorbi despre un spațiu imens, pe care Sciții-Goții l-au ocupat, începând din hotarele Germaniei și până în stepele din nordul Munților Caucaz.

Isidor, episcop de Sevilla, pornind de la scrierea lui Orosius, se va simți îndreptățit să numească Goția spațiul cunoscut mai înainte sub numele de Sciția.¹⁶ Din stepele nord pontice, Goții au organizat frecvente incursiuni în Imperiul Roman. Unele dintre ele au urmat cursul obișnuit al invaziilor, Goții deplasându-se prin stepele din nordul gurilor Dunării, după care au trecut fluviul pe la Noviodunum (Isaccea), loc de trecere urmat de toate năvălirile populațiilor barbare. Traversând Marea Neagră, ei au organizat incursiuni în Asia Mică. La unele dintre incursiunile organizate de Goți au participat și Capadociei, ceea ce presupune că mai înainte de așezarea populațiilor germanice, în Dacia propriu zisă a avut loc un contact între acestea și Geto-Daci. Înfrânți de Huni, Goții au fost siliți să se miște spre vest și sud. În felul acesta ei au ajuns în contact nemijlocit cu Geții, așezându-se pentru o vreme în sudul Moldovei de astăzi, de unde aveau să ceară mai apoi azil în Imperiu. Dacă mai înainte de așezarea Goților în Dacia se poate vorbi de o colaborare goto-dacă, de data aceasta este vorba de o coabitare a celor două neamuri. Cele două faze ale relațiilor goto-dace presupun influențe reciproce, ducând la confundarea lor, după opinia unor istorici.

Confuzia get-got își are începutul în scrierile lui Aurelius Victor și Eutropius. Primul afirma că Taifalii și Goții stăpâneau «Tracia și Dacia», Eutropius lăsând și el să se înțeleagă același lucru.¹⁷ Era, de fapt, vorba de Dacia sud-dunăreană, evenimentele relatate de Aurelius Victor petrecându-se după lupta de la Adrianopole, din anul 378. Aurelius Victor se referă la «neamurile getice care se sfâșiau în războaie», fiind evidentă, de data aceasta, identificarea Goților cu Geții.¹⁸ Eusebiu din Cezarea afirmă că Decius a fost înfrânt și ucis de Geți.¹⁹ Iulian Apostatul folosește și el termenul de Get pentru Got, cu toate că el știa că există o deosebire între cele două popoare. Când se referă la Constantin cel Mare, Iulian Apostatul spune că împăratul s-a luptat cu neamurile germane și scitice, termenul scit fiind identificat cu cel de got, iar nepotul acestuia, Constantius, i-a învins pe Geți, deși e vorba de Goți.²⁰

La Themistios, Athanaric este «căpetenia getică»²¹. Claudius Claudianus, care trăiește la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui următor, deși știe cine sunt Dacii, va folosi sistematic got pentru get: Moesia era călcată de «carele getice».²² Aceeași confuzie o întâlnim la Synesios, iar Orosius lămurește rostul acesteia, transformată, în vremea lui, într-o adevărată tradiție: «Dacia unde e și Gotia» (Dacia ubi et Gothia); «acei Geți care acum (sunt numiți) Goți» (Getae illi qui nunc Gothi).²³ Claudius Rutilius Namantianus, Prosper de Aquitania preiau și ei această confuzie, după cum o va face și Cassiodor, lucrarea acestuia din urmă constituind sursa principală a lui Iordanes.

Iordanes nu a făcut altceva decât să se inspire dintr-o bogată tradiție, dar meritul său pentru istoria Tracilor a fost acela de a fi încorporat o parte din istoria acestora în lucrarea sa despre Goți. În dorința de a-și prezenta neamul în culori cât mai favorabile, el exagerează de la începutul lucrării întinderea teritoriului locuit de Goți. Aceștia ocupaseră toată Sciția, adică stepele din nordul Pontului Euxin și al Munților Caucaz, ca și pământurile de pe țărmul stâng al Dunării, de la vărsarea fluviului până la izvoarele sale. Iordanes se contrazice, cu sau fără bună știință, pentru că tot el, cu câteva rânduri mai înainte, fixa hotarul de apus pe Vistula, unde Goții se învecinau cu Germanii.²⁴ Urmărind însă descrierea lui în legătură cu neamurile care locuiesc Sciția, este evident că ne aflăm, din punct de vedere etnic, în fața unei realități contemporane autorului. În partea de apus a Sciției se aflau Gepizii, mărginiți la nord și la est de Tisa, iar la răsărit de râul Flutausis, la sud de Dunăre.

Textul lui Iordanes este ambiguu atunci când este vorba de hotarul de răsărit, în cazul în care Flautasius ar fi fost Oltul, pentru că, îndată ce amintește acest râu el afirmă că «în lăuntru lor» se află Dacia, înconjurată de cununa munților, iar la răsărit Sclavinii, până la Nistru și Anții dincolo de Nistru, până la Nipru. Iordanes era convins că Dacia a fost locuită de Goți. Aceștia, după un prim popas în Sciția, în timpul regelui Filimer, au făcut un al doilea popas în Dacia, Tracia și Misia, unde l-au avut ca rege pe Zalmoxe, pe care cei mai mulți scriitori l-au considerat «un filosof de o erudiție extraor-

dinară». ²⁵ Și odată cu această afirmație începe istoria Geților, câteva capitole fiind închinată acestui neam trac. Elemente precise, fapte care s-au petrecut adevărat, pentru că avem confirmarea altor scriitori antici, se amescă cu elemente fabuloase, preluate de Iordanes din lucrările pe care a reușit să le cerceteze.

Iordanes arată, cu mândrie, că înainte de Zalmoxe, Goții i-au avut drept cârmuitori pe «învățatul Zeuta, după aceea pe Deceneu». Deci Goții «n-au fost lipsiți de oameni care să se ocupe cu filosofia. De aceea, Goții au fost întotdeauna superiori în filosofie față de aproape toți barbarii și mai-mai egali cu Grecii», după cum susține Dio Chrysostomus. Marte a fost adorat în Geția, așa cum menționa Vergilius. Lucan, poetul de origine hispanică, îl îndreptățește pe Iordanes să afirme că Geții (Goții) se ocupau mai cu seamă cu mânăuirea arcului.

În al treilea popas, Geții ajung iarăși în nordul Mării Negre, unde se bat cu Vesosis, iar de la Trogus Pompeius aflăm că o parte din armata victorioasă a regelui Goților, Tanausis, a rămas în Asia, dând naștere neamului Parților. ²⁶

Amazoanele erau nevestele Goților, le biruie niște adversari și ajung până în Asia Mică, ridicarea templului de la Efes și înzestrarea acestuia cu multe bogății fiind opera lor. Din Iustinus, Iordanes culege date în legătură cu obiceiurile Amazoanelor, conflictul cu Hercules și participarea acestora, sub conducerea reginei Penthesilea, la războiul troian. ²⁷ Din Dio împrumută legenda privitoare la faptele regelui Telef, care se luptă cu Achile, Ulise și alți greci și participă, ca ginere al lui Priam, la războiul troian. Pompeius Trogus este izvorul după care Iordanes relatează luptele duse de Goți împotriva Perșilor sub domnia lui Cyrus și a lui Darius. Fabulosul se împletește cu adevărul istoric, cu toate că, la un moment dat, autorul ne asigură că el nu se uită în gura babelor. Orosius îi servește ca sursă pentru a relata luptele Goților cu Aeres, apoi conflictul cu Filip, regele Macedoniei, și Perdicas, urmașul lui Alexandru cel Mare, împotriva căruia armatele gote erau conduse de regele Sitalcus.

Cele mai interesante capitole sunt, fără îndoială, cele referitoare la istoria Geților, în vremea regelui Burebista (Buruista). Romanii nu i-au putut subjuga pe Geți, aceștia păstrându-și independența nu numai datorită vitejiei lor, dar și sfaturilor primite de la Deceneu (Dicineus), căruia regele îi conferise o putere aproape regească. În pasajul referitor la Deceneu întâlnim celebrul elogiu făcut de Iordanes spiritualității getice. Acesta i-a învățat pe supuși «aproape în toate ramurile filosofiei, căci era în aceasta el un maestru priceput. El i-a învățat morala, desbarându-i de moravurile lor cele barbare; i-a instruit în științele fizicii, făcându-i să trăiască potrivit legilor naturii, legi pe care, transcriindu-le, le păstrează până astăzi, numindu-le belagines; i-a învățat logica, făcându-i cu mintea superioară celorlalte popoare; arătându-le practica, i-a îndemnat să petreacă în fapte bune; demonstrându-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat cursul planetelor și toate secretele astronomice și cum crește și scade orbita lunii și cu cât globul de foc

al soarelui întrece măsura globului pământesc și le-a expus sub ce nume și sub ce semne cele treisute patruzecișase de stele trec în drumul lor cel repede de la răsărit până la apus, spre a se apropia sau îndepărta de polul ceresc. Vezi ce mare plăcere, ca niște oameni prea viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filosofice, când mai aveau puținel timp liber din războaie! Puteai să vezi pe unul cercetând poziția cerului, pe altul proprietatea ierburilor și a fructelor, pe acesta studiind creșterea și scăderea lunii, pe celălalt observând eclipsele soarelui și cum, prin rotația cerului, soarele, vrând să atingă regiunea orientală, este dus înapoi spre regiunea occidentală...».²⁸

Descoperirea sanctualelor de la Sarmisegetusa nu face decât să dovedească temeinicia afirmațiilor lui Iordanes.

După ce-i amintește pe regii Comosicus și Coryllus, Iordanes vorbește despre domnia lui Dorpaneu, în vremea împăratului Domițian și luptele duse de Goți (sic) cu generalii romani Oppius Sabinus și Fuscus, pe care i-au înfrânt.²⁹

De la acest capitol înainte, Iordanes revine la istoria Goților propriu ziși. Pentru istoria neamurilor trace această parte este interesantă în măsura în care faptele descrise sunt legate nemijlocit de spațiul tracic, deci se află în strânsă legătură cu istoria Imperiului Roman, fie că este vorba de Vizigoți, Vandali sau Gepizi.³⁰ Năvălirea Hunilor și efectele acesteia asupra destinului neamurilor gotice, domnia lui Attila și luptele duse de acesta se bucură de o atenție deosebită la Iordanes. Fiind vorba de o istorie a strămoșilor săi, autorul glorifică trecutul Goților, laudându-le faptele atunci când este vorba de victorii sau trecând sub tăcere înfrângerile. Unii regi ai acestora, mai cu seamă Teodoric cel Mare, sunt prezentați în termeni elogioși de Iordanes, fără să uite, mai ales în final, că el este un cetățean al Imperiului Roman.

NOTE

9. Iordanes, *Getica*, Ed. Nagard, 1986, pp. 25-87; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 82, folosește informațiile din studiul lui Jane Acomb Lake, *The Geats of Beowulf*, Madison, 1967, p. 25 și 35-37.

10. *Fontes Historiae Dacoromanae*, Ed. Academiei, București, 1964, pp. 732-733 și 734-735. Vom cita în continuare *Fontes*...

11. *Ibidem*, pp. 732-733; 12. *Ibidem*, vol. II, pp. 14-17; 13. *Ibidem*, pp. 30-33; 14. *Ibidem*, pp. 66-67; 15. *Ibidem*, pp. 102-103, 240-241, 306-313; 16. *Ibidem*, pp. 574-575; 17. *Fontes*..., vol. II, pp. 26-27, 38-39; 18. *Ibidem*, p. 26-27; 19. *Ibidem*, p. 16-17.

20. *Ibidem*, pp. 30-31; Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 83. Învățătură română și-a cules informațiile, în parte, și din lucrarea *The Geats of Beowulf* de Jane Acomb Leake, p. 18 ș.u.

21. *Fontes*, II, pp. 66-67; 22. *Ibidem*, pp. 168-169; 23. *Ibidem*, pp. 192-193; 24. Iordanes, *op. cit.*, pp. 86-87; 25. *Ibidem*, p. 89; 26. *Ibidem*, pp. 90-91; 27. *Ibidem*, pp. 93-94; 28. *Ibidem*, p. 97; 29. *Ibidem*, pp. 98-99.

30. Cât de prețioase sunt uneori știrile transmise de Iordanes o arată și amănuntul cuprins în *Romana*, referitor la retragerea aureliană, pe care-l găsim în *Getica*. Preluând informațiile de la Festus (acesta, la rândul său, îl copiase pe Eutropius), care vorbea de o golire a Daciei de către Romani, Iordanes corectează isvorul, precizând că a fost vorba numai de rechemarea legiunilor. Născut pe malul Dunării, cum spune Mommsen, Iordanes cunoștea realitatea etnică din această parte a Europei și nu acceptă ideea golirii Daciei din moment ce el știa că la nord de Dunăre sunt Romani. Tot el numește Daciile din sudul Dunării, create de Aurelian, cu numele lor întreg: Dacia Mediterana și Dacia Ripensa. Vezi: Vladimir Iliescu, *Părăsirea Daciei în lumina izvoarelor literare*, în «Studii și cercetări de istorie veche», tomul 22, nr. 3, București, 1971, pp. 426-433.

CRONICI BIZANTINE DIN PERIOADA DE SFÂRȘIT A IMPERIULUI ROMAN DE RĂSĂRIT DESPRE ORIGINEA ROMÂNILOR

O INTERPRETARE FIREASCĂ

de Prof.dr. ANTON MOISIN

Odată cu sfârșitul Imperiului Roman de Răsărit, în anul 1453, se încheia un mileniu de supraviețuire a romanității imperiale în Orientul european. Deși grecizați, iar bisericește despărțiți de Apus după anul 1054, Bizantinii păstrau totuși vie în cugent amintirea Romei. Iar Chalcocondil nota că «împărații Bizanțului n-au găsit nicidecum demn să se cheme împărați ai Eli-nilor, ci că e mai distins pentru dânșii să-și zică împărați și autocratori ai Romanilor». (1) Ca atare nu este lipsit de interes să aflăm cum priveau acești cronicari trecutul poporului român, fiind ei cetățeni luminați ai unui imperiu care nu se clădise pe ruinele fostului Imperiu Roman, ci îl continuase direct în Răsărit. Mărturia lor este cu atât mai însemnată cu cât survine la sfârșitul existenței Imperiului de Răsărit, reprezentând deci chintesența a tot ceea ce s-a transmis prin tradiție despre Români printre Bizantini, de-a lungul a peste un mileniu.

Printre cronicarii care au trăit trăit tragedia prăbușirii Imperiului Bizantin, unii dintre cei mai cunoscuți au fost Laonic Chalcocondil, Ducas și Critobul din Imbros.

Cum erau numiți Români de acești cronicari? Chalcocondil îi numește «Daci», Critobul le spune «Geți» și «Daci», în vreme ce Ducas uzează de termenul «Vlahi» (Români). Păstrarea denumirilor de *Geți* și de *Daci* este deosebit de semnificativă, ele menținându-se paralel cu noul termen încetățenit în Imperiul Bizantin pentru Români, anume acela de *Vlahi* («Vlahos»). Cu alte cuvinte, Bizantinii erau conștienți de faptul că urmașii Daco-Geților nu puteau fi alții decât Români.

Pe de altă parte, Români aveau și o origine romană. Laonic Chalcocondil reliefează asemănarea dintre Români (numiți de el «Daci») și Romani, arătând că Români «au un grai asemănător cu al Italianilor», mai precis «acel grai... și obiceiuri de ale Romanilor». În plus: «Se aseamănă însă cu Italianii și în alte privințe, și în întocmirea traiului de toate zilele, și se folosesc de aceleași arme și de aceleași unelte încă și acuma ca și Romanii». (2) De menționat că, în grecește, «înseamnă nu numai unelte, ci și port, îmbrăcăminte, vase, harnașamente, cort, armament și altele». (3) Analizând ipoteza că Români ar fi venit în Dacia de aiurea, Chalcocondil nu și-o însușește, deoarece în sprijinul ei nu s-a adus «vreo dovadă ce ar fi vrednică oarecum de semnalat și în istorie». (4) Caracterizarea pe care el o face Dacilor (Românilor) - «este acest neam, Dacii, viteaz în ale războiului...» - se

aseamănă mult cu aceea făcută odinioară de Herodot, ceea ce înseamnă o recunoaștere a adevărului că, dacă Românii au moștenit de la Romani limba, obiceiurile și civilizația, de la Daci au păstrat vitejia.

Critobul din Imbros aduce alte precizări. El îi numește *Daci* doar pe Românii din Transilvania, în vreme ce Românii din Țara Românească sunt numiți *Geți*. (5) Dealtfel, la Critobul Țara Românească apare sub denumirea *Țara Getică*, Dobrogea cu denumirea *Țara Scitică* (6), iar Banatul cu denumirea *Țara Dacilor*. (7) Prin *Dacia*, Critobul înțelege Transilvania și Banatul. (8) După cum ușor poate observa oricine, teritoriile românești și-au păstrat în lumea romană răsăriteană denumirile lor antice, iar poporul care le locuiește, deși devenit popor romanic, a rămas cu numele Daco-Geților, subliniindu-se, implicit, că este *urmașul vechilor Daco-Geți, pe teritoriul lor din vechime, pe care l-au moștenit firească*.

Interpretarea aceasta apare la fel de justificată și atunci când examinăm modul cum cronicarii respectivi îi evocă pe Maghiari. Chalcocondil, în *Expuneri istorice*, (apărută și la Budapesta, în anii 1922-1927, sub titlul *Laonici Chalcocondylae Historiarum demonstrationes ad fidem codicum recensuit, emendavit annotationibusque criticis instruxit Eugenius Darkó*) îi numește *Peoni*, arătând că *Peonia* (Ungaria) se întinde de la Germanii din Viena (Austrieci) până «la Daci». (9) Ardealul este denumit *Peono-Dacia*, adică Dacia peonilor. (10) Această diferențiere între Peonia și Peonodacia indică statutul deosebit acordat de cronicar celor două teritorii. El precizează că țara Dacilor (Românilor) începe «din Ardeal, Dacia Peonilor». (11) Critobul, în cronică *De rebus per annos 1451-1467 a Mechemete II gestis* (publicată încă în secolul trecut în *Monumenta Hungariae Historica XXI*, 1, dar într-o ediție «atât de neîngrijită și arbitrară, încât - după spusele lui K. Krumbacher - ea nici n-a fost pusă în circulație» (12), deși, din întâmplare, un exemplar a ajuns la Biblioteca Academiei din București, sub cota A-18501) de asemenea îi numește pe Unguri *Peoni* (13), în vreme ce Românii transilvăneni le spune *Daci*. (14) El însă nici măcar nu folosește termenul de *Peono-Dacia* pentru Transilvania, ci pur și simplu pe acela de *Dacia*, cum deja am amintit, subliniind astfel implicit moștenirea firească a acestui teritoriu de către locuitorii lui Daci actuali de la strămoșii lor, Dacii propriu-ziși. Cronicarul bizantin Ducas, în *Historia Turcobyzantina (1341-1462)* îi numește pe Unguri cu termenul *Ungron* (Unguri) (15), dar și *Unnos* (Huni), ceea ce lasă să se întrevadă nu numai faptul că știa de o legătură între cele două neamuri, dar și că îi considera pe Unguri veniți din altă parte în Ardeal (despre Ducas referă Gy. Moravcsik, în *Byzantino-turcica*, I, Budapesta, 1942, p. 126-128).

Pe scurt, din coroborarea textelor celor trei cronici, se desprinde concluzia că Românii sunt urmașii Daco-Geților, că ei au fost romanizați (în limbă, obiceiuri și civilizație), că n-au venit din altă parte pe teritoriul fostei Dacii, ci l-au moștenit de la strămoșii lor, locuindu-l permanent, că teritoriul moștenit coincide cu teritoriul Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei și că Ungurii sunt un neam venit din altă parte, suprapus peste neamul Dacilor romanizați (în Transilvania). Este exact adevărul istoric.

NOTE

1. Laonic Chalcocondil, *Expuneri istorice (Creșterea puterii turcești, căderea împărăției bizantine și alte istorii despre felurite țări și popoare)*, ediție de Vasile Grecu, colecția «Scriptores Byzantini», II, Editura Academiei, 1958, p. 26 (I, 6, 25-30).
2. Idem, *o.c.*, II, 78, 18-29. 3. *Ibid.*, nota 5. 4. *Ibid.*, II, 78, 25-26. 5. Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea. Anii 1451-1467 (De rebus per annos 1451-1467 a Mechemete II gestis)*, ediție de Vasile Grecu, colecția «Scriptores Byzantini», IV, Editura Academiei, 1963, p. 64, nota 5.
6. Idem, *o.c.*, II, 7, 1, 10 («Vlachia Magna, cui hodierno tempore Terra Romenica nomen est») și «Scythia Minor olim, nunc Dobrudscha», notează Vasile Grecu la p. 181, notele 4 și 5).
7. *Ibid.*, II, 9, 2, 39. 8. *Ibid.*, II, 18, 15. 9. Laonic Chalcocondil, *o.c.*, II, 72, 24-25. 10. *Ibid.*, II, 77, 10. 11. *Ibidem*.
12. K. Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Litteratur*, München, 1897, p. 310.
13. Vasile Grecu, *Prefață la Critobul din Imbros, o.c.*, p. 5.
14. Critobul din Imbros, *o.c.*, IV, 10, 2, 8.
15. Ducas, *Istoria turco-bizantină (1341-1462) (Historia Turco-byzantina - 1341-1462)*, ediție critică de Vasile Grecu, colecția «Scriptores Byzantini», I, Editura Academiei, 1958, p. 81 (XIII, 9, 5).

Probleme de etnologie în Dacia și evoluția neamului trac

de TRAIAN DUMITRESCU

În stabilirea genezei popoarelor indoeuropene trebuie să se țină seama în primul rând de rezultatele antropologiei, lingvisticii, arheologiei, etnografiei etc.

Elementul antropologic

Homo sapiens fossilis a apărut acum 35.000 - 40.000 de ani și a evoluat în paleoliticul superior. Din acesta se trage *Homo sapiens* din zilele noastre, începând cu perioada mezolitică.

Marea majoritate a antropologilor de renume din lumea întreagă consideră că rasele s-au format tot în paleoliticul superior și se împart în linii generale în: rase primitive, albă, neagră și galbenă (cf. Henry Vallois).

Lui *Homo sapiens fossilis* îi corespunde pentru rasa albă *Crô-Magnon*. Acest tip, inițial era compus din indivizi de statură înaltă și atletică (cca 1,80 m bărbați și 1,70 m femei). Cu cap lunguiet (dolicocefal) și bine boltit, nas mic și fin, cu fruntea înaltă și largă, fața scurtă și lată, arcade sprâncenoase, orbite rectangulare, cu pomeții foarte dezvoltați, membrele superioare foarte lungi în raport cu membrele inferioare și capacitatea craniană de 1590 cm³.

Din această rasă au apărut principalele subspecii: *Brün-Prědmost*, *Chancelade* și *Combe Capelle*.

Subspecia sau, cum îi mai zic unii antropologi, rasa Chancelade este

considerată astăzi de cei mai mulți specialiști «tipul europoid», având următoarele caracteristici: talie circa 1,60 m, craniul dolicocefal, cu capacitatea craniană foarte mare, de 1710 cm³, arcade puțin proeminente, fruntea bombată, lată și înaltă, cu pomeții proeminenți, orbite mari și dreptunghiulare, nasul lung și îngust, mandibula îngustă, dar robustă, cu bărbia foarte largă și dezvoltată și schelet masiv.

Tipul Prédmost are următoarele trăsături: arcade sprâncenoase foarte puternice, fruntea fugind și bărbia slab dezvoltată.

Tipul Combe-Capelle se caracterizează prin: talie mijlocie (1,65 m), craniul hiperdolicocefalic, cu bolta craniană înaltă, arcade sprâncenoase foarte puternice, nasul lat, ușor prognatism, bărbia mai puțin proeminentă, iar membrele scurte și masive.

Din cercetările arheologice și antropologice rezultă că omul de Crô-Magnon a apărut prima dată în Africa de Nord, în paleoliticul superior, de unde s-a răspândit în Peninsula Iberică, în Franța și de aici în toată Europa de Centru, Nord, Est și Sud. Sunt purtătorii culturii aurignaciene, gravetiene, solutrene și magdaliene, culturi care s-au răspândit din vest spre est.

Tipul sau rasa Chancelade, considerat astăzi ca prototipul omului europoid, a apărut în Franța. Oamenii de tip Chancelade sunt realizatorii culturii tardenoiziene, care s-a răspândit în vest în Peninsula Iberică, în restul Europei de Centru, de Est, până în Crimeea și în Sud. În Franța s-au găsit cimitire specifice tipului Chancelade la Tevieg și Gramat (Bretagne), în Peninsula Iberică - la Mugem (Portugalia), iar în Crimeea - la Fatma Koba și Murzak Koba. Foloseau ritul de înhumare în poziție chircită, mai rar în poziție întinsă pe spate, iar peste mort se presăra ocru roșu.

Cultura tardenoisiană în România este bine documentată în Nord-Vestul Transilvaniei la Ciumești, în sud prin așezările de la Sita Buzăului și Costanda Lădăuți, județul Covasna.

În Moldova, în partea de nord-est, la Erbiceni, Spinoasa și Ripiceni-Izvor, iar în sud-est prin așezările Băneasa, Bălăbănești, Berești, jud. Galați și la Brădești, comuna Vinderei, județul Vaslui, în est la Grebeniki, nu departe de Chișinău, Frumușica-Bălți, Varnarovska, Gura-Kamenka, Moldova de vest și în sud la Plopșor, Simnic, Sălcuța, Cleanov și Jănoaga, jud. Dolj și altele.

Cultura tardenoisiană s-a răspândit, de asemenea, și în Africa de Nord, până la Kapsa.

De reținut că în bazinul mediteranean se întâlnește tipul europoid, cu populații de talie mică, cu craniul dolicocefal, cu fața înaltă și relativ largă, orbite mari și rectangulare și cu nas mic, păstrând foarte multe trăsături ale tipului Chancelade.

Purtătorii culturii mezolitice din Europa, numită Romanello-aziliană, aparțin tot rasei albe, subspecia Combe-Capelle, cu craniul hiperdolicocefalic.

În toată Europa, în perioada neoliticului timpuriu, se constată un meti-

saj între populațiile de tip mediteranoid preponderent și Crô-Magnon-izi, mai mult sau mai puțin evoluți, cu caractere mult atenuate față de tipul inițial.

În România, Ungaria și Peninsula Balcanică, în perioada neolitică, purtătorii complexului cultural Starcevo-Criș-Sesklo-Dimini (Karanova I-II), ca și purtătorii culturilor ceramicii lineare, care s-au răspândit din vestul Transilvaniei de la Ciumești și din Slovacia, în tot centrul Europei, inclusiv sudul Germaniei, în vest până în Belgia și Franța, în sudul Poloniei, în vestul Crimeii până la Bugul Mijlociu, ca și cultura Sosnițchi de la Nipru, care este un facies Criș, - aparțin tipului mediteranoid în procente de peste 75% în asociație cu tipul protoeuropoid (Crô-Magnon).

De asemenea, purtătorii culturilor Vincia, Dudești, Boian, Petrești (Karanova III-IV), Tisa, Ariușd-Cucuteni-Petreni-Tripolie (ultimul punct în apropiere de Nipru), Vădastra, Gumelnița (Karanova V-VI) și Sălcuța, culturi neolitice din România și Peninsula Balcanică, aparțin din punct de vedere antropologic tipului mediteranoid în proporție ce variază între 75-90%, iar în rest tipului protoeuropoid, Crô-Magnon-izi, mai mult sau mai puțin evoluți, găsiți aici din perioada mezolitică ca descendenți ai culturilor gravetianului final prelungit în unele așezări mezolitice din sud-estul Moldovei, ai culturilor tardenoisienne și ai culturii romanello-aziliene. O dovadă a persistenței lor se constată și din faptul că marea majoritate a pieselor de silex folosite de purtătorii culturilor din neoliticul timpuriu sunt microlitice de tip tardenoisian sau romanello-azilian.

Reținem și faptul că până la Nipru populațiile respective din neolitic aparțin, în marea lor majoritate, tot tipului mediteranoid gracial și numai dincolo de Niprul Mijlociu, tipului protoeuropoid.

Prof. Olga Necrasov, specialitatea antropologie, de la Universitatea din Iași, în comunicarea făcută la Congresul Internațional de Tracologie, publicată în *Actes du III-e Congrès International*, la p. 442, scrie: «O primă concluzie ce se detașează este unitatea fondului principal mediteranoid a populațiilor trace, care au trăit pe teritoriul actual al României, Bulgariei sau Basarabiei. Dar compunerea mediteranoidă nu a fost numai singura.

«Ca tipuri asociate la acest fond mediteranoid principal, cităm mai întâi pe protoeuropenizii mai mult sau mai puțin gracilizați, alpinoizi, nordici - purtătorii culturii amforelor sferice... - și dinaroizi.

«Protoeuropenizii și nordicii sunt mai mult sau mai puțin rari în neolitic, primesc o întărire în eneolitic, în urma apariției complexului tumular cu ocru roșu.

«În lumina cercetărilor antropologice efectuate pînă în prezent, rezultă că *populațiile neolitice sunt cele ce au intrat în sinteza tracă*».

Demn de reținut este faptul că același fond majoritar mediteranean se constată și în epoca bronzului, fierului și dacică, deci aceeași structură antropologică ca și în neolitic, infirmându-se teza că începând cu circa 2.500 ani î.e.n. fondul antropologic ar fi al Crô-Magnon-izilor, care au dus la indoeuropenizarea băștinașilor neolitici.

Elementul lingvistic

Al doilea element în stabilirea genezei popoarelor indoeuropene și a populațiilor vechi din actualul teritoriu al României este cel *lingvistic*. În special în ultimele trei decenii, lingvistica comparată a soluționat de o manieră satisfăcătoare problema originii și expansiunii Indoeuropenilor.

În secolul al XIX-lea s-au formulat mai multe teorii în legătură cu formarea limbilor europene, din care cităm pe cele mai principale.

1. *Teoria arborelui genealogic*, elaborată de A. Schleicher (1821-1868), susține că din indoeuropeana primitivă s-au format două arii: a). aria traco-greco-italo-celtică și b). aria germano-slavă, care cuprinde pe Germani, Slavi, Erani și Indii.

2. *Teoria valurilor*, elaborată de H. Schuchardt (1842-1947) și Iohannes Schmidt (1843-1901), susține că toate limbile europene se leagă unele de altele prin relații de continuitate neîntreruptă și că evoluția limbilor presupune, deci, nu numai procese de diferențiere (diversificare), ci și de integrare (unificare). În concluzie afirmă că «Toate limbile europene se reduc la una fundamentală și că limba primitivă a poporului indogerman s-a divizat mai întâi în două dialecte: a). aric și b). european».

Lingvistul francez A. Meillet, în 1908, se situează pe o linie de mijloc, acceptând teza lui J. Schmidt, dar în parte și pe cea a arborelui genealogic a lui A. Schleicher.

Desigur, formarea limbilor indoeuropene din indoeuropeana comună presupune și existența unor procese de concentrare, integrare a limbilor și dialectelor înrudite, fenomen ce depinde de constituirea uniunilor de triburi, popoare, în timpurile de demult. Este sigur că chiar atunci când s-au constituit în popoare diferite, acestea erau înrudite între ele, descinzând din același tip primar indoeuropean, deci înrudite atât genealogic cât și lingvistic. Mulți lingviști, între care și românul Arion Vraciu, susțin că, procesul de diferențiere al dialectelor indoeuropene începe în mileniul al VI-lea și se încheie în marea majoritate a cazurilor în mil. III, mai rar în mil. II, iar după unii lingviști grupul balto-slav s-a desprins din europeană primitivă chiar în mileniul I, ceea ce ar explica unele apropieri evidente în lexic între dacă și slavă.

Mai mult, unii lingviști de renume mondial, între care și A. Vraciu, susțin că, deși constituirea de popoare s-a făcut în marea majoritate a cazurilor în mil. III și II î.e.n., unele chiar la sfârșitul mil. IV î.e.n., - în Europa și în vestul Asiei Mici *limbile vorbite erau apropiate până în sec. al VI-lea e.n.*

În secolul XX s-a format în principal două teorii: cea autohtonistă și cea evoluționistă.

Teoria autohtonistă

Savantul bulgar lingvist, istoric și arheolog Vladimir Georgiev susține că indoeuropeana comună datează din paleoliticul superior, de acum 25.000

de ani, de la apariția omului actual - Homo sapiens fossilis -, cu tipul specific rasei albe, tipul Crô-Magnon și al subspeciilor respective: Brün-Predmost, Combe Capelle și Chancelade.

În fond, savantul respectiv susține că Indoeuropenii s-au dezvoltat pe un teritoriu întins, mai ales în ținuturile pe care au continuat și mai târziu să le locuiască și că, printr-un proces local de evoluție și prin deplasări reduse, s-a ajuns la formarea grupurilor cunoscute astăzi. Astfel, Tracii ar fi populat teritoriul Traciei *încă din neolitic și chiar mai devreme*.

Vl. Georgiev afirmă c-au existat relații genetice strânse între traca pelasgică și termilă. Limba termilă, asemănătoare cu traca, este urmașa limbii «pelasgice» și s-a conservat în lyciană, îndeaproape înrudită cu hitita, probabil o fază mai târzie a luvieni. Inițial, după cum reiese din mărturiile celor vechi, locuiau în Creta «de unde au emigrat în Lycia. Termila constituie, de fapt, un dialect «pelasgic», grefat pe un substrat luviano-lycian. Că termila este, ca și traca, un dialect «pelasgic» vorbit în Creta, o dovedesc particularitățile ei fonetice.

După savantul bulgar, care este de părere că pelasgica era înrudită mai strâns pe de o parte cu traca și pe altă parte cu hitita-luviana, după separarea hititei-luvieni de indoeuropeana comună, s-a continuat procesul de diferențiere dialectală.

În concluzie, se poate spune, după Vl. Georgiev, că «pelasgica» a fost vorbită de părinții Tracilor aflați în sudul Balcanilor.

Un lucru este cert, că dezintegrarea indoeuropenei primitive nu s-a produs simultan și nici brusc. Primul val care s-a separat de indoeuropeană a fost cel al Luviților, a căror limbă era înrudită cu traca, și s-a produs la sfârșitul mileniului IV (circa 3.200 - 3.000 î.e.n.), ceea ce este de la sine de presupus că limba tracă era deja formată în cursul mileniului IV, și chiar dacă s-ar admite că s-a format în a doua jumătate a mileniului IV...

Teoria difuzionistă

Această teorie admite o diasporă sau împrăștiere a Indoeuropenilor dintr-un teritoriu dat, în care au existat grupuri dialectologice, care mai târziu au constituit baza pentru formarea grupurilor de limbă mai largi. După această teorie - din păcate îmbrățișată de marea majoritate a istoricilor și arheologilor români -, indoeuropenizarea Europei și îndeosebi a ținuturilor României, Bulgariei, Albaniei și Jugoslaviei de astăzi a început din a doua jumătate a mileniului III, deci după circa 2.500 î.e.n., prin pătrunderea triburilor pontice cu obiceiul de a presăra peste schelete ocru roșu, în morminte plane sau tumuli.

Nici un om de bună credință nu poate nega faptul că unele triburi nomade sporadice au pătruns pe teritoriul nostru începând și îndeosebi după 2.500 î.e.n.. Ele aveau obiceiul să-și presare scheletele cu ocru roșu, iar în structura lor antropologică exista un procent ridicat de protoeuropoid (aparținând deci tipului Crô-Magnon, mai mult sau mai puțin evoluat), dar aceste

triburi au fost asimilate de populația băștinașă, deci de factorul etnic și cultural preponderent și nu invers.

Într-un interval de circa 1.500 de ani de la pătrunderea primelor valuri care aveau obiceiul să presare peste cadavre ocru roșu, ale purtătorilor culturii *Gorodosk-Usztovo* și până la purtătorii culturii *Glina III*, care au preluat acest obicei de la triburile ocromane, s-au identificat pe teritoriul României 37 de așezări, cu un număr de 236 morminte. Deci numărul lor extrem de mic nu putea schimba fondul etnic și lingvistic al localnicilor.

În Transilvania, pătrunderea ocromanilor se constată arheologic și cultural numai în cultura *Decea Mureșului*, localizată aici. În restul României se constată la Holboca, Smeeni, Valea Lupului, Glăvăneștii Vechi, Stoicani, Corlățeni și Brăilița. La Ploiești Triaș și în alte părți, deși s-au găsit schelete presărate cu ocru roșu, în urma analizelor de laborator s-a constatat că aparțin tipului mediteranoid. În general, se constată arheologic că aceste triburi nomade de păstori au pătruns pe teritoriul României îndeosebi în Moldova, în Muntenia de sud-est și de-a lungul Dunării.

Savanți de renume mondial, ca germanul Bosch Gimpera, consideră că spațiul din care au pornit popoarele indoeuropene este situat între Valea Dunării, Marea Egee și Marea Neagră, iar V. Gordon Childe, în *Prehistoric Migration în Europe* (Oslo, 1950), spune: «Locuirile primitive ale Dacilor (Geto-Dacilor) trebuie să căutate deci pe teritoriul României. Într-adevăr, localizarea centrului principal de formare și expansiune a Indoeuropenilor trebuie să fie plasată la nordul și la sudul Dunării».

Savantul român Teohari Antonescu, profesor la Universitatea din Iași, arată, în lucrările sale, că patria primitivă ariană trebuia căutată în Dacia -înțelegând-o ca teritoriul locuit de Traco-Geto-Daci, de la Bugul Mijlociu, Carpații Nordici, Slovacia, Dunăre, Marea Adriatică, Balcani și Marea Neagră -, susținând, în esență următoarele:

1. Că arienii au trăit inițial într-o zonă temperată;
2. Că atunci când s-au despărțit aveau cunoștința de lucrarea pământului, căci numai la popoarele agricole există împărțirea anului în patru anotimpuri și nu în două;
3. Că arienii primitivi nu au locuit în regiunea de stepă, ci undeva în regiunile de câmpie sau podiș, înconjurate de munți, de unde păstrarea în limbile vechi arice a denumirilor de munți și pădure, astfel: sanscr. - giri, zendă - gairi, veche slavă - gora și lituană - gire.
4. Că arienii primitivi, înainte de despărțirea lor, aveau deja cunoștință de multe plante și cuvinte în legătură cu agricultura, ca:
- *ogor*, lat. - agru, ager; got. - aks; sanscr. - agras;
- *plug*: lat. - aratrum; arm. - araur; veche sl. - oralo;
- *a semăna*: lat. - sero; got. - sciau; sl.veche - seja; lit. - seri.
5. Că arienii primitivi, de asemenea, trebuie să fi locuit undeva lângă mare, de unde expresiuni comune pentru mare: lat. - mare; gal. - mori; iran. -muir; v. slavă - morje; got. - marei; lit. - mares.
6. Că arienii au conosciut agricultura încă din patria primitivă comună,

Întrucât albina trăiește până la paralele 35-40 latitudine nordică, ceea ce ar corespunde Daciei, și că, deși unele popoare ariene au plecat ulterior în nord, au cunoscut băutura făcută din miere și anume miedul, după cum rezultă din termenul respectiv în : gr. - medo; lit. - midus; v.germ. - mitu; v.slav;a -medu; sanscr. - madhu; zenda - madhu.

Un alt mare savant român, Vasile Pârvan, relevând rolul și importanța regiunilor carpato-danubiene în constituirea civilizațiilor pre- și protoistorice, spunea: «Într-adevăr, Dacia și în general regiunile iliro-trace sunt leagănul civilizațiilor pre- și protoistorice. Originile Italicilor, Grecilor și Asianicilor din mileniul III și II î.e.n. ar trebui atent căutate în Europa danubiană. Este un punct de vedere cunoscut, dar nu încă suficient recunoscut de toată lumea».

I.I. Andrieșescu, care i-a urmat lui Vasile Pârvan la Catedra de arheologie și la conducerea Institutului de Arheologie, în lucrările sale de bază, dar îndeosebi în *Dacia înainte de Romani* (Iași, 1912), atribuie Tracilor cultura pictată și intitulată de el «Cucuteni-Petreni-Tripolie». El afirmă că în legătură directă cu vechimea Tracilor sudici stă regiunea lor nordică și că din cercetările arheologice reiese că variatele și profunde analogii ale culturii neolitice carpato-balcanice aparțin și din punct de vedere etnologic Tracilor.

Este de reținut că de la savantul german Johanes Schmidt și până în zilele noastre marii lingviști ai lumii au susținut, în concluzie, că repartitia geografică a limbilor indoeuropene reproduce în general repartitia geografică a dialectelor indoeuropene.

Marele lingvist român Ariton Vraciu, spune în esență următoarele: «Efortul conjugat al lingvisticii, arheologiei și antropologiei a dus la reconstrucția evenimentelor notabile care au contribuit la formarea de popoare și a limbilor indoeuropene» (Art. *Sur la méthodologie des recherches dans le domaine des rapports linguistiques du thraco-dace et des autres langues indoeuropéennes* în «Thraco-Dacica», Ed. Academiei, București, 1976, pp. 315-326). În orice caz, se poate admite că teritoriul de sud-est al Europei a fost locuit la origine de indoeuropeana comună. În lucrarea *Limba Geto-Dacilor* (Ed. Facla, Timișoara, 1980) demonstrează că «Indoeuropenii sunt cel puțin din neolitic autohtoni în regiunile dintre Adriatica de Vest, Munții Alpi, în nord-vest Dunărea Mijlocie, în nord Carpații Nordici, în est Niprul și Pontul Euxin (Marea Neagră) și în sud Marea Egee.

«Prin cercetările din ultimele decenii, s-a stabilit existența Indoeuropenilor (a Luvienilor) în partea de vest a Asiei Mici, încă din mileniiile IV-III î.e.n., sau poate chiar mai înainte. Procesul de diferențiere a dialectelor indoeuropene începe în mileniul VI și se încheie în mileniul III î.e.n. Rădăcinile culturii atribuite Indoeuropenilor ar proveni din mezolitic, nu de la sfârșitul neoliticului european cum s-a considerat anterior.

«Dacă în Dacia și Peninsula Balcanică ar fi existat vreo populație neindoeuropeană (preindoeuropeană) ar fi trebuit să avem niscaiva urme de dăinuire, în toponimie sau macrohidronimie. Or, asemenea relicve nu au fost încă identificate.

«Asemănarea dintre numele de locuri de la nordul Dunării, din Peninsula Balcanică și Asia Mică (din vest și sud-vest) se datorește faptului că aceste regiuni au fost locuite, din cele mai vechi timpuri, de triburi și popoare indo-europene îndeaproape înrudite.

«În special s-a demonstrat că sistemul fonologic dintre traco-dacă ar fi cel mai apropiat de sistemul indoeuropean primitiv, ceea ce ar constitui, după Ar. Vraciu, argumentul cel mai plauzibil pentru autohtonismul triburilor care au ocupat teritoriul României la o epocă foarte înaintată (în orice caz, din epoca de formare a indoeuropenei comune. Vezi studiul citat al lui Ar. Vraciu, p. 320).

Tot Vraciu afirmă: «Se cunoaște că substratul limbii române este dat de un idiom indoeuropean vorbit în Dacia cam până la sfârșitul secolului al VI-lea e.n., idiom înrudit cu «pelasgica» (preelenica), albaneza, balto-slava, indo-iraniana, tohariana, armeană, hitito-luviana, ilira, vechea macedoneană, celtica, germanica, sanscrita, lyciana, frigiana, mysiana etc.

În concluzie, Arion Vraciu, spune, în Traco-Dacica, art.cit., p. 323: «Materialul lingvistic, de care noi dispunem în prezent este suficient pentru a conchide că partea occidentală a Asiei Mici, zona egeeană, Tracia și Dacia (Peninsula Balcanică n.n.) au fost populate de triburi indoeuropene, cel puțin din neoliticul vechi. Într-adevăr, toponimia și hidronimia acestor regiuni sunt în întregime indoeuropene, ceea ce constituie un argument foarte serios contra concepțiilor, virtual nedemonstrate, în ceea ce privește caracterul neindoeuropean al populațiilor care locuiau de mult timp sud-estul continentului nostru și al Asiei Mici.

Lingvistul englez R.A. Crossland a ajuns la concluzia că limba proto-tracă-frigiană a avut contacte strânse cu unul sau mai multe dialecte din grupurile baltice, slave și indo-iraniană. De asemenea, este de părere că au existat relații specifice între hitită și tocariană și identitate lexicală între latină și hitită, paralele sintactice, notabile între celtică și hitită.

Va urma

PE MARGINEA ARTICOLULUI «BALAURUL DE LA VORONEȚ»

de Prof.Dr. R. GIVULESCU

Apreciem încercările domnului Silviu Dragomir de a interpreta din punct de vedere inedit scene și figuri din pictura Mănăstirii Voroneț. Apreciem aceste încercări atâta vreme cât ele se mențin în limitele credibilului și ale

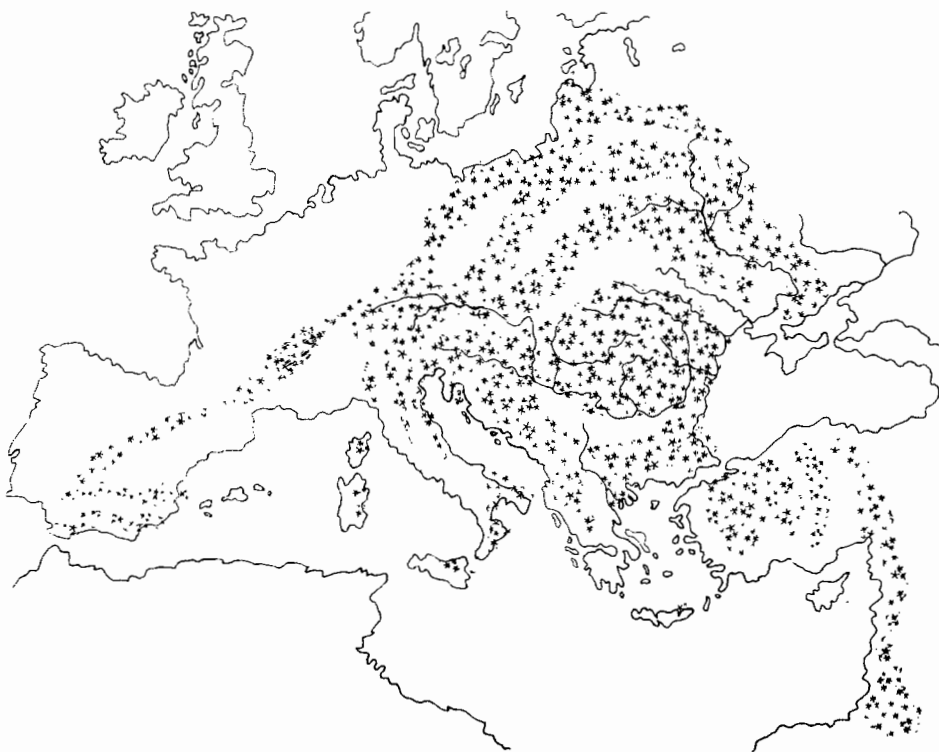
verosimilului. Nu același lucru îl putem afirma însă despre încercarea publicată în «Noi Tracii» nr. 155 din octombrie 1987. În acest articol autorul sugerează că balaurul pictat la Voroneț prezintă asemănări cu figura de balaur a lui Conrad Gesner, denumită *Draco volans*; că din moment ce pictorul de la Voroneț a executat pictura înaintea apariției cărții lui Gesner, înseamnă că a avut un model viu într-un animal existent pe vremea aceea în fauna Moldovei.

De fapt ce este *Draco volans*? Deși prezentat de Gesner ca fiind balaur, el este în realitate o inofensivă șopârlă, component al faunei orientale, din China de sud până în Filipine, Sulawesi și Timor. Ea nu a trăit niciodată în Europa, nici măcar în erele geologice. Figura lui Gesner, dacă ar avea patru picioare și nu două, ar fi, lăsând la o parte unele stângăcii de redare, aproape identică cu animalul recent. Este deci foarte probabil că Gesner a avut la îndemână pentru figurare fie un animal împăiat, desigur o curiozitate la vremea aceea, fie o descriere relativ fidelă. Subliniem că aripile, elementul caracteristic al acestei șopârle, sunt redată cât se poate de fidel: o membrană întinsă pe prelungirile coastelor. În rest, prezintă capul cu dinții mici, reptilienii, corpul acoperit cu solzi de două feluri și picioarele cu degete lungi apucătoare, toate acestea caractere net reptiliene.

Spre deosebire de *Draco volans*, «balaurul» de la Voroneț este o plăsmuire, o figură de basm. Asemănarea cu primul balaur este doar la o primă vedere, superficială, căci cel de la Voroneț este în realitate un «mixtum»: corp de șopârlă cu solzii mari ca de platoșă, picioare uriașe și solide de pasăre cu ghiare evidente, gât lung, ce dă animalului o ținută majestuoasă și, în fine, un cap de fantezie, cum nu se întâlnește azi la nici un animal. Dar elementul esențial - aripile - sunt categoric aripi de pasăre. Ele sunt din pene și nu membranoase. Este evident că un asemenea animal «compus», care n-a existat niciodată, este rodul fanteziei pictorului de la Voroneț. Așa și-a imaginat el că ar arăta un balaur, imaginație hrănită de folclor. În nici un caz nu e vorba de un animal văzut pe viu. Afirmațiile lui Kircher și Gesner, la care se referă autorul, despre asemenea dragoni omorâți în secolele XVI și XVII în Europa, trebuiesc privite mai mult decât critic. Se știe cât de vagi erau noțiunile de zoologie în timpurile acelea și de câtă fantezie se dădea dovadă. Chiar și denumirea capitolului din cartea lui Gesner «Despre balauri» vorbește în acest sens. Chiar și mai târziu, la 1726, fantezia științifică era încă tot în floare, ca să amintim aici numai de acel faimos «Homo diluvii tristis testis» al lui Andreas Scheuchzer, care în scheletul unei șopârle gigantice a văzut un schelet de om. Și era profesor universitar...

Considerăm că e mai frumos, mai ales spre lauda pictorului voronețian, să-i atribuim lui întreaga paternitate a «balaurului», rod al unei fantezii ieșite din poveștile populare. În nici un caz însă nu trebuie considerat, așa cum afirmă dl S. Dragomir, sub «rolul de depozitar al cunoștințelor vremii (de zoologie n.n.)... redată iconografic.

SPAȚIUL TRACIC

«Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume, după cel al Indienilor» (*Herodot*)

CUPRINSUL

S. Mehedinti, <i>Geografie și geografi la începutul secolului al XX-lea</i>	1
J.C. Drăgan, <i>Istoria antică între enigmă și miracol (în loc de concluzii)</i>	7
Manole Neagoe, <i>Iordanes și istoria Tracilor (II)</i>	8
Anton Moisin, <i>Cronici bizantine din perioada de sfârșit a Imperiului Roman de Răsărit despre originea Românilor</i>	13
Tr. Dumitrescu, <i>Probleme de etnologie în Dacia și evoluția neamului trac</i>	15
R. Givulescu, <i>Pe marginea articolului «Balaurul de la Voroneț»</i>	22

NOI TRACII
Redacția: Via Larga, 11 - Milano

Directore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma - Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile - Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)